

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

ВАСИЛЬЧУК Ірина Петрівна

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

/ на прикладі залізорудних підприємств України /

Спеціальність 08.00.12 - Бухгалтерський облік,
контроль і аналіз господарської діяльності

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1994

АВ 29.66

Дисертація є рукописом

Роботу виконано на кафедрі обліку та аудиту в промисловості Київського державного економічного університету

Науковий керівник - кандидат економічних наук,
доцент В.М. ДОБРОВСЬКИЙ

Офіційні опоненти - доктор економічних наук,
професор О.С. БОРОДІН

кандидат економічних наук,
доцент Л.М. КІНДРАЦЬКА

Провідна установа - Тернопільський інститут
народного господарства

Захист відбудеться "5" травня 1994 р.
о 13 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради
К 068.28.02 при Київському державному економічному університеті за адресою: 252057, м.Київ, проспект Перемоги, 54/І,
аудиторія 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці університету.

Автореферат розісланий "5" квітня 1994 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук,
доцент

В.І. ШИМЕНКО

ЛНБ України ім.В.Стефаника
00801772 (P)

ЛНБ ім. В. Стефаника
АМ України

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ринкова орієнтація управління економікою України призводить до необхідності зміни філософії господарювання та прийняття нової концепції управління. Це, в свою чергу, позначає необхідність переорієнтації пріоритетних цілей суб'єктів господарювання. Як відомо, в ринковій економіці система основних цілей кожного підприємства містить в собі реальну ціль - виробництво та реалізація продукту, що забезпечує вклад підприємства в задовільнення попиту на макrorівні, та формальні цілі - прибуток, ліквідність, обсяг обороту, що забезпечують його фінансову стабільність, ефективність та існування у бізнесі на мікрорівні. Основним інструментом досягнення зазначених цілей традиційно виступає фінансове управління як набір специфічних прийомів, що спрямовані на максимізацію доходів власників підприємств. Однак слід зазначити, що управління ефективне лише тоді, коли базується на достовірній, повній та доречній інформації. Така інформація для потреб фінансового управління формується в системі бухгалтерського обліку. Саме бухгалтерський облік є основою інформаційного забезпечення економічного аналізу, що проводиться з метою розробки, обґрунтування і прийняття управлінських рішень. Ринковій економіці, що поєднує в собі співіснування різних форм власності, притаманні як свої цілі та методи управління, так і свої умови існування та пов'язані з ними проблеми: конкуренції, "виживання", інфляції, фінансового добробуту, обмеженості ресурсів. В цих умовах значно зростає роль фінансових ресурсів та вмиле маневрування ними, тому що саме розумна достатність фінансових ресурсів забезпечує ефективну господарську діяльність та виступає запорукою стабільного фінансового ста-

ну. В зв'язку з цим і аналіз повинен бути спрямованим на вирішення цих проблем. При цьому значно зростає роль аналізу фінансових ресурсів та належного йому інформаційного забезпечення.

Розвитку теорії та практики бухгалтерського обліку і аналізу, вдосконаленню їх методології сприяють праці економістів М.Г.Чумаченка, А.М.Кузьмінського, О.С.Бородкіна, Б.І.Валуєва, В.І.Самборського, В.В.Сопка, З.В.Гуцайлюка, С.І.Шкарабана, М.В.Кужельного, В.Ф.Палія, В.Г.Гетьмана, В.Д.Новодворського, В.Т.Слабінського та ін. Проте актуальною залишається необхідність поєднання конкретних методик аналізу з особливостями окремих галузей в умовах впровадження ринкових відносин та переходу на міжнародні стандарти обліку і звітності.

Зазначене вище, а також недостатня розробка окремих проблем аналізу, а саме: інформаційного забезпечення оцінки фінансового стану підприємства, методик оцінки фінансово-господарської діяльності згідно з особливостями залізорудної галузі, аналізу витрат підприємства на фінансування своєї діяльності і оцінки впливу цих витрат на його платоспроможність, аналізу поточного надходження грошового потоку від операцій та його достатності для забезпечення ліквідності підприємства визначили вибір теми дисертаційної роботи та основні напрямки дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка методологічних та прикладних аспектів фінансового аналізу, а також деяких аспектів фінансового обліку та звітності, що дасть змогу забезпечити прийняття обґрунтованих управлінських рішень з питань залучення та ефективного використання фінансових ресурсів.

Для досягнення поставленої мети визначені наступні завдання: дослідити економічну визначеність категорій "фінансів" та "фінансових ресурсів", а також роль і значення фінансових важе-

лів управління діяльністю підприємств в ринковій економіці ;

виявити організаційно-технологічні особливості залізорудного виробництва, що впливають на організацію фінансової та інвестиційної діяльності підприємств;

дослідити існуючі теоретико-методологічні підходи до формування понятійного та категоріального апарату економічної теорії та конкретних наук стосовно понять, що обслуговують фінансовий облік та аналіз;

розробити принципи організації та методичні прийоми оцінки фінансово-господарської діяльності підприємств залізорудної промисловості;

критично оцінити діючу систему інформаційного забезпечення фінансового аналізу та визначити шляхи його вдосконалення відповідно до міжнародної практики і стандартів обліку;

розробити більш досконалу методику аналізу фінансових ресурсів.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є питання аналізу фінансових ресурсів, оцінки чинної системи бухгалтерської звітності та можливості їх вдосконалення з урахуванням міжнародної практики і умов переходу до ринкових відносин. Дослідження присвячене вирішенню зазначених проблем в залізорудній промисловості України, котра відрізняється великими розмірами виробництва, низькою рентабельністю, особливостями фінансової та інвестиційної діяльності. Дослідження проводились на основі даних про роботу підприємств по видобутку і обробці залізної руди, що входять до концерну "Укррудпром". Це підприємства з відкритою розробкою та подальшим збагаченням залізної руди - гірничо-збагачувальні комбінати /ГЗК/ і підприємства з підземним способом видобудку руди - шахти та рудники об'єднання "Кривбасруда",

Основна ідея дослідження полягає у тому, щоб з урахуван-

ням специфіки залізорудної промисловості як видобувної галузі розробити методику аналізу фінансових ресурсів підприємства та визначити напрямки вдосконалення його інформаційного забезпечення в умовах переходу до ринкових відносин і впровадження міжнародних стандартів обліку.

Методика та методологія дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи були закони України, постанови уряду з питань вдосконалення господарського механізму і шляхів переходу до ринкової економіки, міжнародні стандарти обліку і положення сучасної теорії управління. При написанні дисертації були використані праці українських і зарубіжних економістів з питань бухгалтерського обліку, економічного аналізу та фінансового управління, чинні інструктивні матеріали і нормативні акти щодо організації обліку і звітності.

Джерелами інформації прислужились дані бухгалтерської і статистичної звітності підприємств залізорудної промисловості, дані первинного обліку та інформація фінансового відділу досліджуваних підприємств, матеріали галузевих науково-дослідних інститутів. В процесі дослідження застосовувались методи наукової абстракції, індукції і дедукції, синтезу, групувань, методи факторного, порівняльного і графічного аналізу та інші методи дослідження економічних процесів.

Наукова новизна та результати дослідження. На основі проведеного дослідження були сформульовані висновки і рекомендації, що відображають наукову новизну і результати роботи:

визначена сутність категорії "фінансові ресурси" і обґрунтована можливість її дослідження як об'єкта економічного аналізу;

визначена сутність специфічних категорій і показників ринкового господарського механізму, обґрунтована можливість їх ви-

користання в аналізі фінансово-господарської діяльності підприємств в сучасних умовах економічного розвитку України;

розроблена система показників і методика загальної оцінки фінансово-господарської діяльності підприємств по даним звітності з урахуванням специфіки залізорудного виробництва;

рекомендації по вдосконаленню інформаційної бази, зокрема, по уточненню статей бухгалтерського балансу та по формуванню змісту і структури Звіту про рух грошових коштів;

рекомендації по вдосконаленню аналізу джерел утворення, напрямків використання сукупної суми фінансових ресурсів підприємства і його чистих /власних/ оборотних коштів;

визначена необхідність аналізу самофінансування підприємства у короткостроковому і довгостроковому плані та запропоновані відповідні показники;

рекомендації по методиці факторного аналізу чистих оборотних коштів;

запропоновані можливі напрямки оцінки вартості фінансування з власних джерел для залізорудних підприємств;

визначена необхідність, вивчено інформаційне забезпечення та запропонована методика аналізу витрат на фінансування діяльності по даним управлінського і фінансового обліку;

розроблена методика факторного аналізу витрат на фінансування і визначення їх впливу на платоспроможність підприємства;

обґрунтовані пропозиції щодо змін чинного порядку віднесення витрат по сплаті відсотків за користування запозиченими коштами;

доведені можливість і доцільність аналізу грошового потоку за центрами відповідальності і видами продукції, запропоновані моделі обчислення показника грошового потоку;

розроблена методика аналізу грошового потоку та його вико-

ристання в оцінці ліквідності підприємства.

Практична цінність результатів дослідження полягає у спрямованості на вирішення актуальних проблем ефективного функціонування підприємств в умовах ринкової економіки. Висновки і рекомендації, здобуті у ході дослідження, спрямовані на вдосконалення чинної звітності і аналізу фінансових ресурсів підприємства, на підвищення оперативності і аналітичності одержуваної інформації. Реалізація методичних розробок і рекомендацій в практичній діяльності залізорудних підприємств дозволить підвищити наукове обґрунтування управлінських рішень, внести зміни в методіку аналізу фінансових ресурсів, визначити вплив факторів на фінансовий стан підприємства, підвищити аналітичність і достовірність інформації, що міститься в бухгалтерській звітності.

Окремі результати дослідження можуть бути використані при переході України до загальноприйнятої в міжнародній практиці системи фінансового і управлінського обліку, а також при розробці нормативних документів і стандартів бухгалтерського обліку, звітності і аналізу для промисловості.

Апробація та реалізація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідались, обговорювались і дістали позитивну оцінку на Всесоюзній науково-практичній конференції "Вчені і спеціалісти в вирішенні соціально-економічних проблем країни" /Ташкент, НДІ АСАТ, 1991 р./, Всесоюзній науково-практичній конференції "Природознавчі, економічні і соціальні питання виробництва" /Севастополь, СЗ РДЕНП, 1991 р./, республіканських науково-практичних конференціях "Соціально-економічні проблеми перебудови" /Кривий Ріг, Кф КІНГ, 1991 р./, "проблеми обліку, аналізу та контролю в умовах ринкової економіки" /Тернопіль, ТІНГ, 1991 р./, "Облік та аналіз в умовах малого бізнесу" /Тернопіль, 1992 р./, обласній науково-практичній

конференції "Методологія бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм власності" /Тернопіль, ТІНГ, 1992 р./.

Пропозиції автора щодо вдосконалення методики оцінки фінансового стану підприємства та методики аналізу витрат на фінансування його виробничої і господарської діяльності прийняті до впровадження на підприємствах Міністерства промисловості України.

Публікації. За результатами виконаного дослідження опубліковано 8 робіт загальним обсягом 1,12 друк. арк.

Обсяг та структура роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи нараховує 235 сторінок машинописного тексту і містить 20 таблиць, 10 малюнків, 18 додатків.

У вступі обгрунтовано вибір і актуальність теми дисертації, визначені завдання і об'єкт дослідження, відзначена наукова новизна і практична цінність результатів дослідження.

У першому розділі "Методологічні основи аналізу фінансових ресурсів" досліджена економічна сутність категорії фінансових ресурсів та її взаємозв'язок з категорією "фінансів", визначена роль і значення фінансових ресурсів в ринковій економіці. Досліджені особливості залізорудної галузі та їх вплив на фінансові ресурси, теоретично і методологічно обгрунтовані передумови формування ринкової інформаційної інфраструктури і визначені основні елементи понятійного і категоріального апарату.

У другому розділі "Вдосконалення інформаційного забезпечення аналізу фінансових ресурсів" запропоновані принципи та система показників загальної оцінки фінансового стану з урахуванням специфіки залізорудної галузі на основі чинної бухгалтерської звітності. В результаті проведеної оцінки, а також окремих дос-

ліджень була виявлена недостатня аналітичність, повнота і доречність інформації, що відображається в системі чинної бухгалтерської звітності та запропоновані напрямки її вдосконалення відповідно до загальноприйнятої міжнародної практики і стандартів обліку.

У третьому розділі "Методика аналізу фінансових ресурсів" викладена методика аналізу джерел і напрямків використання фінансових ресурсів підприємства, зроблена спроба розробки методики аналізу витрат на фінансування діяльності по даним фінансового і управлінського обліку, що включає методи факторного, графічного аналізу та аналізу з використанням відносних показників, доведена можливість і доцільність аналізу грошового потоку за центрами відповідальності та зроблена спроба розробки розрахункових моделей грошового потоку стосовно особливостей залізрудного виробництва, а також методики факторного аналізу грошового потоку та його використання в оцінці ліквідності підприємства.

У висновках викладені узагальнені пропозиції та рекомендації, що складають підсумок проведеного дослідження.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ РОБОТИ

2.1. Визначена економічна природа категорії "фінансові ресурси" та місце, роль і значення фінансових важелів управління діяльністю підприємства в ринковій економіці. Зміни в економічному та соціальному житті країни, пов'язані з входженням економіки України в ринкові відносини, ставлять проблему прийняття та адаптації до національних особливостей та існуючих умов розвитку економічних законів та принципів, що відповідають ринковому способу господарювання. Це, в свою чергу, призводить до необхідності зміни концепції управління та формування тотожних методів господарювання. Переорієнтація мотивації управління з витратної на

прибуткову зумовлює зростаючу увагу до фінансів як невід'ємної частини підприємницької діяльності. Головним завданням фінансово-го управління постає формування та забезпечення оптимальної структури та обсягу фінансових ресурсів підприємства, що гарантує його ефективну господарську діяльність та стійкий фінансовий стан.

Дослідження сутності категорії "фінансові ресурси" свідчить, що в економічній літературі відсутнє чітке її визначення. Дослідження дозволило виділити два підходи до розуміння сутності фінансових ресурсів. Перший підхід трактує фінансові ресурси в широкому розумінні як сукупність грошових коштів, що надходить в обіг підприємства з різних джерел та використовується на фінансування його діяльності: власні, запозичені, вкладені в основні засоби, в обігові кошти, у вигляді вільного залишка готівки, тощо. Другий підхід розглядає фінансові ресурси дещо вужче - або у вигляді оборотних коштів - як чисті оборотні кошти, або ж в грошовій формі - як готівка, основна маса якої формується внаслідок надходжень грошового потоку від операцій. Зроблено висновок, що використання того чи іншого підходу залежить від конкретних цілей діяльності підприємства. Так, якщо береться за мету підвищити ефективність виробничої діяльності та покращити управління виробничими засобами, то більш доцільною буде трактовка фінансових ресурсів як чистих оборотних коштів. Якщо ж ставиться за мету підвищити ефективність усіх видів господарської діяльності - виробничої, інвестиційної, фінансової, то більш правильно буде розглядати фінансові ресурси як грошовий потік від усіх операцій. На такому розумінні базується дослідження аналітичних питань, що проводиться в роботі.

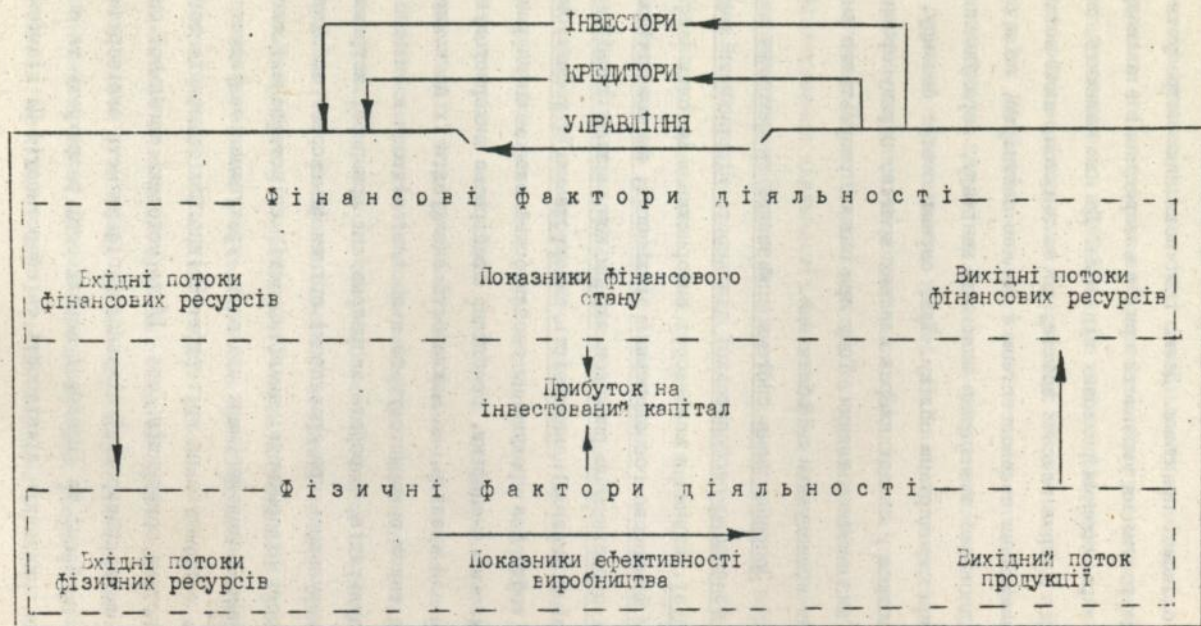
2.2. Визначені організаційно-технологічні особливості залізничного виробництва, що впливають на організацію фінансової та інвестиційної діяльності. Проведене дослідження показало, що

галузева специфіка обумовляє відміни в фінансових ресурсах підприємства, їх кількості і якості, стабільності надходжень, в джерелах залучення та напрямках використання. Врахування галузевих особливостей об'єктивно необхідне при оцінці фінансово-господарської діяльності залізорудних підприємств та в аналізі їх фінансових ресурсів. Сформульовано, що виявити вплив специфічних особливостей видобувної галузі на фінансові ресурси можливо через вивчення окремих характеристик галузі. Як такі пропонується виділяти: 1/ рівень державного регулювання; 2/ попит на продукцію та цінова політика; 3/ капіталомісткість та трудомісткість; 4/ особливості фінансування діяльності; 5/ специфіка інвестиційного процесу; 6/ структура виробничих фондів; 7/ характеристика виробничого циклу. У вищезгаданих аспектах проведене дослідження виробничої і фінансової діяльності залізорудних підприємств.

2.3. Обґрунтована можливість використання в аналізі фінансово-господарської діяльності підприємств специфічних категорій і показників ринкового господарського механізму. Сформульовано тезу про те, що прийняття ринкових умов господарювання потребує й прийняття категорій і показників ринкового господарського механізму та адаптації їх до сучасних умов економічного розвитку України. Вивченню підлягають такі специфічні категорії і показники як власний капітал, власні оборотні кошти, чисті оборотні кошти, основний капітал, реальний основний капітал, чистий прибуток, нерозподілений прибуток, інвестиції. У ході дослідження було виявлено, що деякі показники можуть бути без суттєвих змін використані в аналітичній роботі. Так, категорії "реальний основний капітал" в традиційній обліковій практиці України протистоїть категорія "основні засоби", як така, що має однаковий економічний зміст. Не дивлячись на відміни в чинних методах розрахунку, майже однаковий економічний зміст має і такий показник як чисті оборот-

ні кошти або власні оборотні кошти, що більш звично для вітчизняної облікової практики. Деякі інші показники потребують адаптації та розуміння умовності при їх використанні в зв'язку з рівнем впровадження ринкових відносин. До них належить, зокрема, категорія джерел власних коштів, що за змістом, який встановлений вітчизняним законодавством і чинною звітністю, не в повній мірі відповідає визначенню власного капіталу, передбаченого міжнародними стандартами обліку. Так, окремі статті балансу, що відображаються у складі джерел власних коштів, з ряду причин не можуть визнаватись такими. Тому при оцінці результатів аналізу потрібно враховувати ці обставини.

2.4. Запропонована система показників та методика загальної оцінки фінансово-господарської діяльності підприємств залізничної галузі. Бивчення можливості використання методів і прийомів аналізу фінансово-господарської діяльності, що розповсюджені в країнах з розвинутою ринковою економікою, в аналітичній практиці України виявило неможливість використання їх у "чистому вигляді", тобто без урахування особливостей економічного розвитку та галузевої специфіки. Необхідно відбірково використовувати показники для аналізу, по можливості адаптувати їх до конкретних умов, а також використовувати дещо інші підходи в оцінці одержаних результатів. В роботі запропоновані принципи, котрими потрібно керуватись при проведенні оцінки фінансово-господарської діяльності підприємств: аналітичності, співставлення, системності, єдиних методологічних підходів, урахування галузевих особливостей, обґрунтування критеріїв. Згідно цих принципів запропонована система показників /мал. I/ та методика загальної оцінки фінансово-господарської діяльності підприємств залізничної галузі. Виявлені та визначені особливості розрахунку та оцінки окремих показників ліквідності та оборотності. Ці відмінності

Мал. 1. Схеме кругообігу факторів господарської діяльності та формування фінансових показників

стосуються, в основному, складу матеріально-виробничих запасів та їх оцінки в аспекті ліквідності та оборотності. Так, якщо готова продукція, товари та запаси матеріальних цінностей вважаються ліквідними активами і можуть бути реалізовані в короткий термін, то віднесення до ліквідних активів статті "Витрати майбутніх періодів", на думку автора, здається спірним питанням. На видобувних підприємствах відкритої розробки залізної руди за цією статтею відображаються накопичені витрати по проведенню робіт гірничо-підготовчого характеру, що пов'язані з розкриттям та підготовкою до розкриття запасів корисних копалин. Фактично, між розкриттям родовища і видобутком товарної залізної руди є значний часовий лаг, що дозволяє віднести ці витрати до неліквідних активів. Враховуючи, що ці витрати на підприємствах відкритої розробки мають велику питому вагу /приблизно 65 %/, показники ліквідності, що обчислені з включенням витрат майбутніх періодів, не будуть відображати реальний стан. В дисертації доведено, що для цих підприємств обчислення показників ліквідності доцільно проводити без урахування витрат майбутніх періодів. Аналогічні особливості має і розрахунок оборотності товаро-матеріальних цінностей. Тобто, їх слід розраховувати у два способи - з урахуванням статті "Витрати майбутніх періодів", що покаже оборотність активів, котрі в практиці видобувних підприємств відносять до оборотних, та без урахування цієї статті, що покаже оборотність саме запасів матеріальних цінностей.

Зроблено висновок, що на завершальній стадії аналізу фінансово-господарської діяльності доцільно використовувати порівняльний аналіз. З цією метою розглянута можливість використання способу пересічних показників галузі та складання рядів розподілу, що дозволяє визначити місце підприємства у галузі та тенденцію його руху в ній.

2.5. Запропоновані рекомендації по вдосконаленню інформаційної бази аналізу фінансових ресурсів. Згідно з проведеною оцінкою фінансового стану залізничних підприємств, а також окремих досліджень аналітичності, повноти та доречності інформації, що відображається у чинній звітності, були виявлені недоліки наявного інформаційного забезпечення аналізу фінансових ресурсів. До цих недоліків слід віднести: недостатня відповідність складу річної звітності вимогам міжнародних стандартів, що полягає у відсутності форми звітності, котра має відображати зміни у фінансовому стані підприємства; недостатня аналітичність Звіту про фінансові результати разом з частковим надлишком інформації, що відображається в ньому та у балансі; включення окремих статей балансу у розділи, що не відповідають їх економічному змісту.

В дисертації пропонується змінити порядок обліку та відображення у балансі такої статті як "Доходи майбутніх періодів". Згідно міжнародної практики за цією статтею обліковуються одержані, але не зароблені кошти, котрі складатимуть дохід у наступному звітному періоді, а тому доходи майбутніх періодів мають бути класифіковані як короткотермінова заборгованість. Порядком складання чинної звітності стаття "Доходи майбутніх періодів" віднесена до джерел власних коштів, але, на думку автора, здається не зовсім доречним змінювати порядок, випробуваний міжнародною практикою.

Також, чинним законодавством інша стаття - "Використання позикових коштів" - віднесена до складу активів, хоча не за якими ознаками вона не є активом. За цією статтею відображається рух позикових коштів, а тому вважаємо, вона повинна розцінюватись як регулятивна до джерел позикових коштів.

Запропоновано також внести зміни у склад джерел коштів, що відображаються за статтею "Спеціальні фонди та цільове фінансування" з метою більш правильного розмежування фондів, що є влас-

ними, одержаними внаслідок господарської діяльності, та одержаними зі сторони на фінансування різноманітних потреб.

Окремого розгляду потребує проблема облікового відображення витрат по запозиченню коштів - витрат по відсоткам. Ця проблема є актуальною за умов ринкової економіки і вирішена вже багатьма країнами. Настав час вирішити її і для облікової практики України згідно прийнятого курсу на зміну економічних умов господарювання. В міжнародній практиці розповсюджений досвід обліку означених витрат на окремому рахунку - "Витрати по сплаті відсотків", який може мати субрахунки згідно видів позикових коштів. Оскільки витрати по сплаті відсотків признаються як операційні витрати періоду, які впливають на розмір фінансового результату діяльності, то їх, звичайно, у кінці звітного періоду відносять на рахунок фінансового результату, де визначається розмір прибутку до оподаткування. Витрати по сплаті відсотків у балансі не відображаються. Якщо умовами запозичення коштів сплата відсотків передбачена у середині звітного періоду, то повинно проводити розмежування витрат, що відносяться до звітного періоду, і тоді нараховуються відсотки до сплати, котрі мають бути погашені у наступному періоді в означений термін. Ці нараховані відсотки до сплати відображаються у балансі як короткотермінова заборгованість. Розглянута методика обліку витрат по відсотках може бути запропонована для застосування в обліковій практиці України.

Для відображення такої важливої інформації, яка стосується змін у фінансовому стані підприємства, в роботі запропоновано складати звіт про зміни у фінансовому стані на грошовій основі - як Звіт про рух грошових коштів. Основне його призначення - забезпечити інформацію про залучення та використання грошових коштів, одержаних внаслідок поточної виробничої, інвестиційної та фінансової діяльності. Вважаємо, що впровадження запропонованих

рекомендацій дозволить вдосконалити інформаційне забезпечення аналізу фінансових ресурсів.

2.6. Запропоновано методику аналізу джерел та напрямків використання фінансових ресурсів виходячи з розглянутих у роботі існуючих підходів до визначення фінансових ресурсів - як сукупної суми фінансових ресурсів, що надходить до господарського обороту підприємства з усіх джерел, та як власних /чистих/ оборотних коштів. Наявні підходи обумовили напрямки та етапи проведення аналізу фінансових ресурсів. В основу аналізу покладено тезу про те, що розмір коштів, які додатково залучені в обіг підприємства, повинен визначатися виходячи із змін власних накопичень за період, що аналізується.

В роботі обгрунтовано, що в аналізі власних оборотних коштів потрібно враховувати здатність самофінансування підприємства в короткостроковому та довгостроковому плані. Це дозволить прогнозувати та планувати фінансові можливості підприємства. З цією метою запропоновані показники для аналізу - показник чистих оборотних коштів, що має характеризувати чисту здатність самофінансування, тобто у довгостроковому плані, та показник поточних оборотних коштів, котрий характеризує короткострокову здатність самофінансування. Запропоновано методику розрахунку та аналізу наведених показників.

Досліджено, що на показник чистих оборотних коштів впливає декілька факторів, серед яких визначено: розмір підприємства та обсяг реалізації, оборотність оборотних коштів, темпи росту поточних активів та поточних пасивів, застосовувані методи фінансування та інші. Визначений характер впливу на оптимальний розмір чистих оборотних коштів таких факторів як застосовувані методи фінансування, темпи росту поточних активів та пасивів, зміна у джерелах формування та напрямках використання чистих оборот-

них коштів.

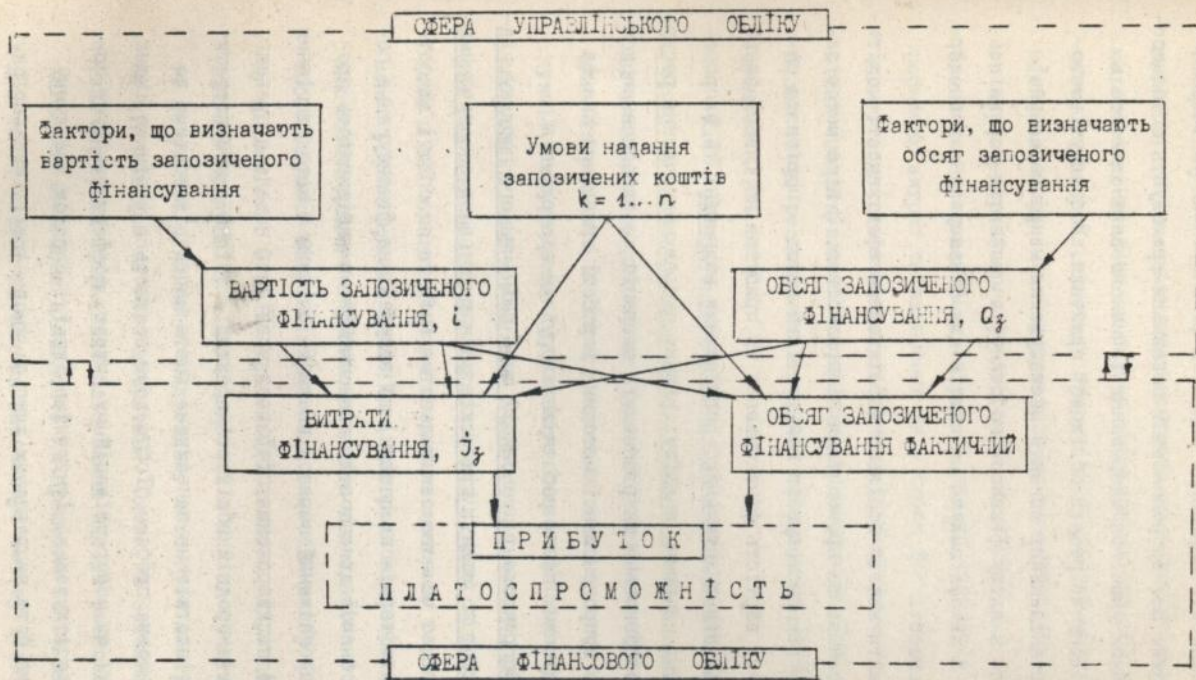
2.7. Запропоновані рекомендації по методиці розрахунку показника вартості фінансування стосовно різних джерел запозичених коштів та можливі напрямки оцінки вартості фінансування з власних джерел для залізничних підприємств. Доведено, що необхідність знання вартості фінансування обумовлена потребами процесу прийняття управлінських рішень щодо залучення тих чи інших джерел фінансування, оцінки застосованих методів фінансування, оцінки прибутковості інвестиційних проектів, тощо. В основу визначення вартості фінансування підприємства покладений метод визначення витрат по кожному конкретному джерелу запозичення коштів та середньозваженої величини сукупної суми ресурсів. Запропонована методика розрахунку вартості фінансування для таких джерел запозичення коштів, що мають деякі особливості, як короткотермінові кредити на поточні потреби та облігаційна позика.

Обґрунтована необхідність визначення вартості фінансування з власних джерел, що походить з розповсюдженої за умов ринкової економіки дії концепції економічного прибутку та витрат, яка передбачає врахування альтернативи. Згідно цієї концепції фінансування за рахунок власних джерел зменшує потребу у зовнішньому фінансуванні, зберігає кошти, в тому вважається альтернативним джерелом фінансування, що має свою вартість. В роботі запропоновані посилки, виходячи з яких можливо, на думку автора, вирішити проблему оцінки вартості внутрішнього фінансування для залізничних підприємств та визначені напрямки оцінки такого фінансування.

2.8. Запропонована методика аналізу витрат на фінансування по даним управлінського та фінансового обліку, яка поєднує в собі різні види аналізу залежно від рівня управління. Виділено два етапи аналізу, що обумовлені метою його проведення та міркуваннями автора щодо подвійної суті показників витрат на фінансування

та фактичного обсягу запозиченого фінансування /мал. 2/. Встановлено, що витрати на фінансування виступають фактором, який впливає на платоспроможність підприємства, і, одночасно з цим, вони постають результатом впливу факторів, що їх визначають. Тобто, рівень показника витрат на фінансування одночасно постає і як результат, і як об'єкт управлінського впливу. Виходячи з цього, запропоновано на першому етапі аналізу виділяти та класифікувати фактори, що впливають на показники вартості фінансування і обсягу запозиченого фінансування, досліджувати існуючі залежності та визначати характер впливу факторів. Різноманіття факторів, що визначають показники, виступають умовами варіантності управлінських рішень. Інформаційне забезпечення першого етапу аналізу формується в системі управлінського обліку. На цьому етапі аналізу доречно використовувати графічні методи дослідження. На другому етапі аналізу вивчаються можливі чи наявні наслідки управлінських рішень та їх вплив на фінансовий стан підприємства. Інформація для проведення такого аналізу має бути одержана в системі фінансового обліку. Доцільно використовувати як графічні методи аналізу, так і відносні показники - фінансові коефіцієнти.

В роботі досліджені залежності між показниками при умовах використання різних видів відсоткових ставок, різного рівня вартості фінансування та умов запозичення. Запропоновані формули для визначення впливу факторів на показники, що аналізуються. В ході дослідження визначені умови платоспроможності та обґрунтовано їх рівні, які треба враховувати при визначенні оптимально можливих меж запозиченого фінансування. Запропоновані відносні показники і коефіцієнти, що пов'язують між собою показники прибутку та витрат на фінансування. Розглянуті в динаміці вони повинні допомогти при розрахунку верхньої та нижньої меж умов

Мал. 2. Концепція аналізу витрат на фінансування та їх впливу на платоспроможність

платоспроможності, середньої вартості фінансування та забезпеченості позик. Всі запропоновані показники враховують особливості економічних умов господарювання і чинного законодавства в Україні та існуючі реалії облікової практики. Розглянуті методичні та організаційні аспекти застосування мікропроцесорної техніки щодо аналізу фінансового стану та прийняття управлінських рішень з питань залучення коштів для фінансування господарської діяльності.

Завершити аналіз доцільно дослідженням ефективності політики фінансування, що проводиться підприємством. З цією метою запропоновано використовувати найпростіший метод – порівняти середньозважену вартість фінансування та прибуток на інвестований капітал. Для більш детального дослідження визначені та запропоновані окремі напрямки аналізу: різних джерел надходження ресурсів, умов запозичення та різновидів операцій по запозиченню коштів. Згідно запропонованої методики в роботі зроблений аналіз на базі фактичних даних роботи залізрудних підприємств.

2.9. Обґрунтовані пропозиції щодо змін чинного порядку віднесення витрат по сплаті відсотків за користування запозиченими коштами. Згідно чинного законодавства витрати по сплаті відсотків на короткотермінові позики, що залучені на фінансування поточної виробничої діяльності, відносяться на собівартість продукції. Запроваджений порядок вважаємо спірним з методологічних позицій. На підтвердження цієї тези може бути наведене правило, існуюче в міжнародній обліковій практиці, згідно якого витрати по сплаті відсотків на запозичені кошти мають відноситися до сфери фінансових проблем. Тобто вони вважаються частиною інших /фінансових/ чи позареалізаційних витрат, що формують суму прибутку до оподаткування. Існуючий в Україні порядок, на думку автора, може бути виправданим лише за умов перехідного періоду

та пресінгу інфляційних факторів. Враховуючи наведене вище, вважаємо за доцільне виключити витрати по сплаті відсотків не короткотермінові кредити із складу собівартості та обліковувати їх як частину позареалізаційних витрат. Оскільки ці витрати будуть відноситися на фінансові результати до оподаткування, вартість такого короткотермінового фінансування буде нижче на ставку податку. Таким чином, виключення витрат по сплаті відсотків із складу виробничих витрат та включення їх в склад фінансових витрат не зачепить вартість короткотермінового фінансування та суму прибутку після оподаткування. Запровадження запропонованих змін дозволить більш точно розподіляти витрати та розраховувати фінансовий результат діяльності.

2.10. Доказана можливість і доцільність аналізу грошового потоку за центрами відповідальності та видами продукції. Проведені дослідження довели, що грошовий потік може бути обрахований як для підприємства в цілому, так і по кожному виду виробляємої продукції, структурному підрозділу, інвестиційному проекту. Автором обґрунтовується можливість використання методу грошового потоку для визначення результативності структурних підрозділів, що походить з дії концепції управлінського контролю та передбачає виконання управлінських функцій за центрами відповідальності. В умовах залізорудного виробництва кожен технологічний переділ являє собою окремий підрозділ, що веде самостійну виробничо-господарську діяльність. Оскільки на виході кожного підрозділу стоїть виготовлення продукція, а для більшості з них ця продукція є товарною, то результат діяльності підрозділу може бути вимірний як різниця між доходом та його витратами. Однак, в останні часи, в практиці внутрішньофірмового планування здобув розповсюдження такий оціночний показник діяльності як грошовий потік від операцій. Достатній рівень показника забезпечує високу ліквідність підприєм-

ства, уявляє гарантію фінансової стабільності та вважається за фінансовий захист в короткостроковому плані. Ці передумови привели до висновку використовувати метод грошового потоку в оцінці діяльності структурних підрозділів залізорудних підприємств. Включення амортизаційних відрахувань, окрім прибутку, в підрахунок результатів підрозділу для залізорудних підприємств є актуальним тому, що більша частина активів залізорудного підприємства представлена виробничими основними засобами. Це обумовлює значну питому вагу амортизаційних відрахувань в витратах на виробництво.

Запропоновані моделі для обрахунку грошового потоку, що надходить від структурних підрозділів, виробляємої продукції та підприємства в цілому. В основу моделей покладений метод, що розглядає грошовий потік як систему вхідних та вихідних ресурсів.

2.II. Розроблена методика аналізу грошового потоку та використання його в оцінці ліквідності підприємства. Пропонується проводити аналіз поетапно. Спочатку вивчається "поведінка" показника грошового потоку та виявляється вплив факторів на його формування. Це потребує дослідження складових грошового потоку, існуючих між ними залежностей, можливих комбінацій та альтернативних варіантів, що мають на меті максимізацію грошового потоку. Зокрема, вивчається характер впливу на прибуток, а також на співвідношення прибутку та амортизаційних відрахувань, змін ставок податку на прибуток та розміру виробничих та реалізаційних витрат. Аналізується співвідношення прибутку та амортизаційних відрахувань та їх можливі комбінації. Наведене дозволяє знаходити оптимальні співвідношення, що мають оптимізувати грошовий потік, а також прогнозувати грошовий потік при мінливих факторах. Аналіз доцільно проводити з використанням графічних методів, що дозволяє більш наглядно прослідкувати залежності та полегшити процес прийняття управлінського рішення.

Подальший аналіз проводиться з метою вивчення впливу надходжень грошового потоку на стан ліквідності підприємства. Вивчається рух "готівки" за період, що надходить в результаті всіх видів діяльності підприємства та оцінюється достатність готівки для погашення короткострокових зобов'язань. Запропоновано використовувати дві моделі розрахунку грошового потоку - лінійну, що співставляє сукупну суму вхідних та вихідних ресурсів, та багато рівневу, що розглядає окремо ресурси від виробничої, інвестиційної та фінансової діяльності. Деталізувати аналіз доцільно вивченням тенденцій в змінах показника грошового потоку, розрахованого у різний спосіб, та дослідженням деяких співвідношень. Зокрема вивчаються тенденції показника, обрахованого як грошовий потік від операцій; грошовий потік від операцій за вирахуванням витрат по відсоткам і сум сплати основного боргу; грошовий потік від операцій за вирахуванням строкових виплат, обов'язкового погашення короткострокових зобов'язань та інвестицій в основні засоби. Це дозволить одержати більш повну характеристику забезпечення підприємства готівковими коштами для фінансування діяльності, їх достатності та впливу на стан ліквідності.

3. ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ АВТОРА

1. Анализ финансового состояния железорудных предприятий УССР и рекомендации по ускорению оборачиваемости средств в расчетах // Киев, УкрНИИТИ, 1990, № 1354-Ук90 - 19 с. /в соавт., 0,8 п.л., лично автора 0,4 п.л./.

2. Собственные средства горнорудных предприятий: состав, источники и проблемы использования // Киев, УкрНИИТИ, 1990, № 1683-Ук90. - 21 с. /в соавт., 0,9 п.л., лично автора 0,3 п.л./.

3. Некоторые аспекты планирования финансовых ресурсов в железорудном производстве // Тез. докл. Всесоюзной науч.-практ.

конференции "Ученые и специалисты - в решении проблем страны".
- Ташкент, 1991. - С. 32-33 /в соавт., 0,12 п.л., лично автора
0,06 п.л./.

4. Совершенствование информационной базы предприятий горно-
рудной отрасли промышленности // Тез. докл. респ. науч.-практ.
конф. "Социально-экономические проблемы перестройки". - Кривой
Рог: КФ КИHX, 1991. - С. 153 /в соавт., 0,06 п.л., лично автора
0,04 п.л./.

5. Некоторые аспекты учета финансовых результатов // Тез.
докл. респ. науч.-практ. конф. "Социально-экономические проблемы
перестройки". - Кривой Рог: КФ КИHX, 1991. - С. 154 /в соавт.,
0,06 п.л., лично автора 0,03 п.л./.

6. Проблемы анализа капиталовложений железорудных предприя-
тий // Сучасний стан та проблеми розвитку економічної науки на
Україні: Збірник наук. праць. - Тернопіль, 1992. - С. 81-82
/0,12 п.л./.

7. Анализ природоохранных основных фондов и влияния их ис-
пользования на платежеспособность предприятия // Тез. докл. крае-
вой науч.-практ. конф. мол. ученых и студентов. - Ставрополь,
1994 /в соавт., 0,1 п.л., лично автора 0,05 п.л./.

8. Деякі аспекти вдосконалення інформації про фінансові ре-
сурси підприємств // Тези доп. обл. наук.-практ. конф. "Методо-
логія бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм влас-
ності". - Тернопіль, 1992. - С. 31-32 /0,12 д.а./.

Подп. к печ. 23.03.94

Формат 60×84^{1/16}.

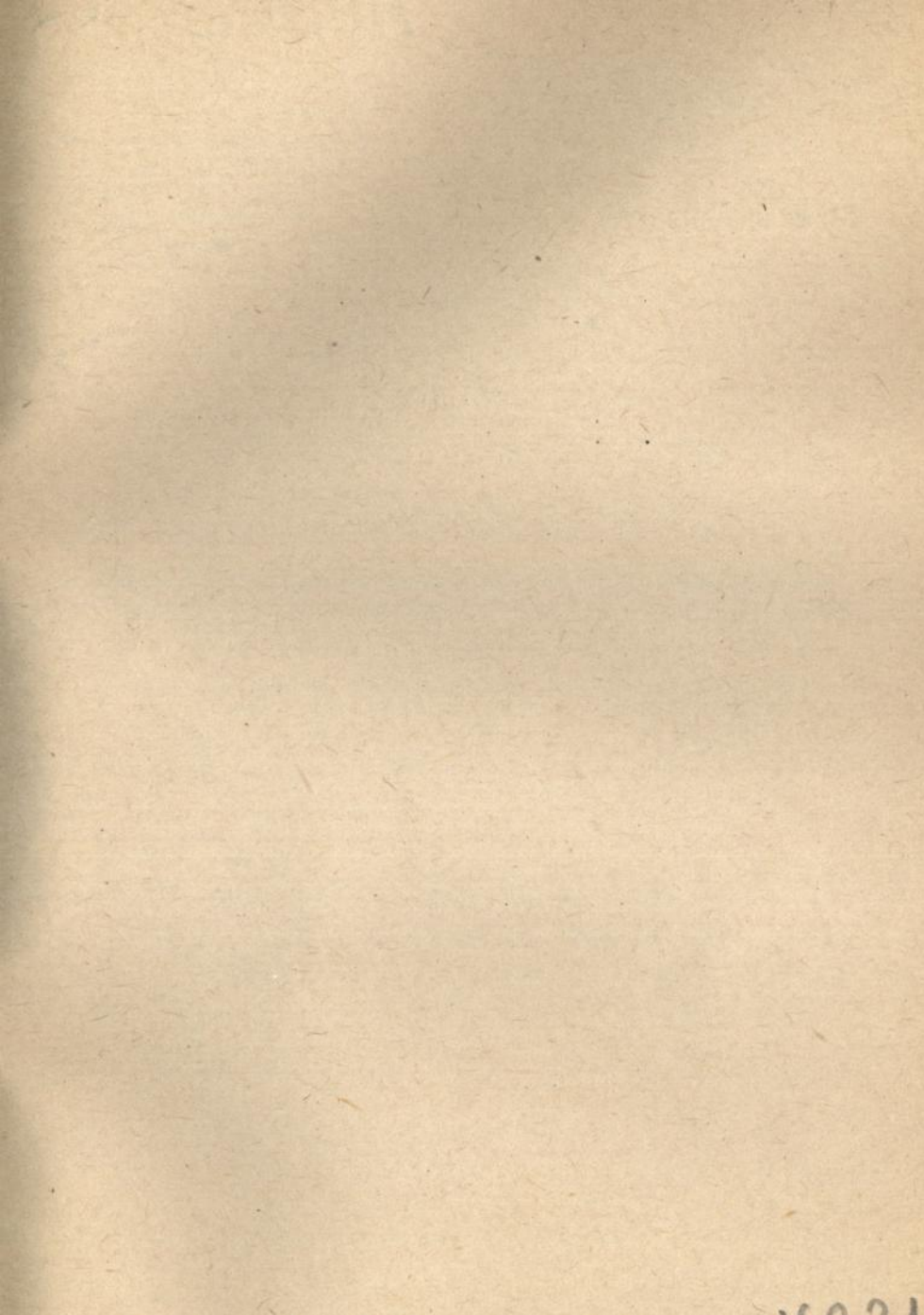
Бумага тип. № 3. Способ печати офсетный. Услови. печ. л. 1,39

Услови. кр.-отг. 2,50. Уч.-изд. л. 10

Тираж 100. Зак. № 4-1390

Фирма «ВИПОЛ»

252151, г. Киев, ул. Воынская, 60.

AB 29.666

AB 29.666